

VIZUÁLNÍ REPREZENTACE ISLÁMU

Attila KOVÁCS
Katedra srovnávací religionistiky
UNIVERZITA KOMENSKÉHO v Bratislavě

Ústav religionistiky MUFF Brno
podzimní semestr 2014

čtvrtek 15:50 - 19:05
bloková výuka v termínech:
2. a 16 října, 6. a 27. listopadu
místnost: J31

CÍLE KURZU

Hlavním cílem kurzu je zavést studenty do problematiky vizuální reprezentace v kontextu islámu a vizuální reprezentace. Kurz koncipován jako úvod do hlavních okruhů a problémů postavení a historického a dogmatického vývoje islámu a vizuálního zobrazování a reprezentace. Výklad je založen na povinném čtení a výkladu, který je založen na vizuálních materiálech prezentovaných na jednotlivých hodinách. Po absolvování kurzu studenti by měli být schopni identifikovat a případně analyzovat vizuální reprezentaci v kontextu islámu.

PODMÍNKY PRO ÚSPĚŠNÉ ABSOLVOVÁNÍ A ZPŮSOB HODNOCENÍ

Průběžné hodnocení:

Formou průběžných testů (na základě povinného čtení, 5 % za text) na příslušných hodinách. Texty budou k dispozici v IS před zahájením kurzu.

průběžné testy celkem: **40 %**

Finální hodnocení:

Popis a analýza tří náhodně vybraných vizuálních objektů z nabídky kurzu (z číslovaných obrazů a fotografií z prezentací, 20 % za obrázek). Vizuální materiály budou k dispozici v IS po prezentaci na příslušných hodinách.

vizuální materiály celkem: **60 %**

Celkové hodnocení: kolokvium, vyžadované minimum pro získání kolokvia je **60 %**

HARMONOGRAM KURZU

I/1. Úvod: islám a vizuální projev

Povinné čtení:

ELIAS, Jamal J., *Aisha's Cushion: Religious Art, Representation and Practice in Islam*, Cambridge – London, Harvard University Press, 2012, pp. 27-42.

Harmonogram a rozsah kurzu, přehled základní literatury, úvod do problematiky.

Úvod do problematiky: vizuální reprezentace a islám: Korán a hadíth, nábožensko-právní věda a *fatwy* náboženských znalců o zobrazování (*taswír*). Teorie a praxe. Interpretace vizuálních materiálů v islámském kontextu.

I/2. Formování a zdroje islámské vizuální kultury

Povinné čtení:

GRABAR, Oleg, „Art and Architecture and th Qur’an“, In: GRABAR, Oleg, *Constructing the Study of Islamic Art, Volume I Early Islamic Art, 650-1100*, Hampshire, Ashgate, 2005, pp. 87-104.

Vizuální projev v předislámské Arábii. Byzantinská a sásánovská vizuální kultura a islám. Formování islámského vizuálního projevu.

Příklady: I. Kaligrafie jako „ryze islámská“ vizuální reprezentace od Koránu po graffiti. II. Geometrické koncepce a ornamentální vizuální projev jako abstrakce transcendentálního a objekt kontempace v islámu. Světlo v islámské vizuální kultuře. III. Skalní dóm (*Qubbat as-sahrá*) (Jeruzalém 685-691) a jeho zásadní role v islámské vizuální reprezentaci.

II/3. Figurativní zobrazování a islám

Povinné čtení:

ELIAS, Jamal J., *Aisha’s Cushion: Religious Art, Representation and Practice in Islam*, Cambridge – London, Harvard University Press, 2012, pp. 84-99.

Problémy figurativní reprezentace v islámu a v judaizmu. Vývoj figurativního zobrazení v islámském kontextu.

Příklady: I. Umájjovští kalifové a figurativní zobrazení: *Qusajr ‘Amrá* (Jordánsko 712-715), *Chirbat al-mafďzar / „Qasr Hišám“*, (Jericho 724-743), II. figurativní zobrazení v knižním umění: al-Harári: *Maqámát* a Firdawsí: *Šáhnáme*, III. *Hadždž* a figurativní reprezentace, IV. Figurativní reprezentace na současném muslimském Blízkém Východě od soch Saddáma Husajna po zničení sochy Buddhu v Bamjánu.

II/4. Prorok Muhammad a jeho zobrazování

Povinné čtení:

GRUBER, Christiane, “Between Logos (*Kalima*) and Light (*Nūr*): Representations of the Prophet Muhammad in Islamic Painting”, *Muqarnas: An Annual on the Visual Culture of the Islamic World*, vol. 26 (2009), pp. 229-262.

Bůh, prorok, monoteizmus a vizuální reprezentace. Hlavní druhy a zdroje vizuálního (figurativního a nefigurativního) zobrazení proroků a Muhammada v islámské tradici.

Příklady: I. Rašíd ad-Dín al-Hamadání: *Džámi‘ at-tawárich* (východní Irán 1305-1318), II. *Mi‘rádžnâme* (Tabríz 1360-1370), III. *Siyer-i Nebi* (Istanbul 1594) IV. Muhammad ve filmu. Západní vizuální reprezentace Muhammada od orientalizmu ke karikaturám.

III/5. Islámský prostor a vizuální reprezentace I: mešita

Povinné čtení:

AKKACH, Samer, *Cosmology and Architecture in Premodern Islam An Architectural Reading of Mystical Ideas*, New York, State University of New York Press, 2005, pp. 163-179.

Ka‘ba v Mekce jako střed Světa a islámu. Mešita jako rituální prostor, *mihráb*: střed a směr, *minbár*: trůn a kazatelna, minaret: import a symbol, kupole jako propojení mezi nebem a

zemí, *muqarnas* a *iwán*. Mešita jako multifunkční prostor a jako střed komplexu budov (*kullija*). Mešita a lokální architektonická tradice.

Příklady: I. arabská mešita: *Masdzid Ibn Túlún* (Káhira 876-879), II. perská mešita: *Masdzid-e džami* (Isfahán 9.-16. stol.), III. osmanská mešita: *Selimiye Camii* (Edirne 1569-1575), IV. indonéská mešita: *Masjid Agung* (Demak 15. stol.).

III/6. Islámský prostor a vizuální reprezentace II: zahrada

Povinné čtení:

DICKIE, James, "The Mughal Garden: Gateway to Paradise", *Muqarnas: An Annual on Islamic Art and Architecture*, vol. 3 (1985), pp. 128-137.

Veřejný a soukromý prostor v islámu. Voda v islámské tradici a architektuře (vodní nádrž, kanál, *sabíl*, *hammám*, apod.) Dům, palác, město a muslimské uspořádání prostoru. Ráj, zahrada a krajiny smrti v islámské tradici.

Příklady: I. Muslimská domácnost od beduínského stanu po městský dům v Jazdu, II. Muslimské město (Šáh °Abbás a Isfahán „půlka Světa“), III. Palác (se zahradou) v islámské tradici: Alhambra v Granadě. Islámská zahrada jako pozemská podoba ráje. Tři islámské zahrady: I. „Praktická“ islámská zahrada: *Džannat al-manára* (Marrákeš 12 stol.), Zahrada života: *Bágh-e Fin* (Kášán 16. stol.), Zahrada smrti: *Tádž Mahál* a *Mehtab bágh* (Agra 1632-1653).

IV/7. Ší'itský islám a vizuální reprezentace

Povinné čtení:

FLASKERUD, Ingvild, *Visualizing Belief and Piety in Iranian Shiism*, London – New York, Continuum, 2012, pp. 75-88.

Kult imámů a ší'itský étos v obrazech: prorok Muhammad, *imám* °Alí, *imám* Husajn a *ášúrá'*, *ta'zije*, Mahdí, hroby a svátky imámů, *emáemzádeh*, „světců“ a vizuální reprezentace.

Příklady: I. Karbalá a *ášúrá'* v lidovém vizuálním projevu v Iránu (od „kavárenské“ narativní malby po počítačovou grafiku), II. Hrobka *imáma* °Alího a Hazrat al-°Abbáse v Nadžafu a jejich proměny, III. Hrobka „světce“ šejka Záhed Giláního (Gilán 14. stol.) a *emáemzádeh sejjed* Rokn ad-Dín (Jazd 1320-1324).

Imámové, ajatolláhové a cesty vizuální propagandy po „islámské revoluci“ 1979: zdroje a podoby. Iránský film a vizuální reprezentace islámu.

IV/8. Islamismus a vizuální reprezentace

Povinné čtení:

ABU HASHHASH, Mahmoud, "On the Visual Representation of Martyrdom in Palestine", *Third Text*, vol. 20 no. 3/4 (May/July 2006), pp. 391-403.

Reformismus, *an-Nahda* a vizuální projev (Muhammad °Abduh, Muhammad Rašíd Ridá), Společenstvo muslimského bratrství (*Džamá'at al-ichwán al-muslimín*): Hasan al-Banná, Sajjid Qutb, současní sunnitští představitelé a vizuální projev (Júsuf al-Qarádáwí, Hasan at-Turábí). Příklad: Palestinské islámské hnutí a vizuální reprezentace.

Muhammad °Abd al-Wahháb a novo-hanbalovská reforma, wahhábovské pohledy na vizuální projev. Novo-wahhábovské, novo-salafovské a džihádistické hnutí (°Abd al-°Azíz b. °Abdulláh Ibn Báz, Sálíh al-Fawzán a iní). Příklad: Vizuální kultura džihádistů od *al-Qá'idy* po *Dá'íš*.

VYBRANÁ BIBLIOGRAFIE:

Teoretická a úvodní díla:

- CARTWRIGHT, Lisa & STURKEN, Marita, *Studia vizuální kultury*, Praha, Portál, 2010.
- EMMISON, Michael & SMITH, Philip, *Researching the Visual: Images, Objects, Contexts and Interactions in Social and Cultural Inquiry*, London, SAGE Publications, 2000.
- MIRZOEFF, Nicholas, *Úvod do vizuální kultury*, Praha, Academia, 2012.
- MITCHELL, W. J. T., *Iconology: Image, Text, Ideology*, Chicago – London, The University of Chicago Press, 1986.
- MITCHELL, W. J. T., *Picture Theory*, Chicago – London, The University of Chicago Press, 1994.
- MITCHELL, W. J. T., *What Do Pictures Want? The Lives and Loves of Images*, Chicago – London, The University of Chicago Press, 2005.
- MORGAN, David, *The Sacred Gaze: Religious Visual Culture in Theory and Practice*, Berkeley - Los Angeles, University of California Press, 2005.
- PLATE, S. Brent, *Religion, Art, and Visual Culture: A Cross-Cultural Reader*, New York, Palgrave Macmillan, 2002.
- RAMPLEY, Matthew (ed.), *Exploring Visual Culture: Definitions, Concepts, Contexts*, Edinburgh, Edinburgh University Press, 2005.
- ROSE, Gillian, *Visual Methodologies: An Introduction to the Interpretation of Visual Materials*, London, SAGE Publications, 2001.

Vizuální kultura a reprezentace islámu:

- AKKACH, Samer, *Cosmology and Architecture in Premodern Islam An Architectural Reading of Mystical Ideas*, New York, State University of New York Press, 2005.
- ALMIR, Ibric, *Das Bilderverbot im Islam: Eine Einführung*, Marburg, Tectum Verlag, 2004.
- ARNOLD, Thomas, *Painting in Islam: A Study of the Place of Pictorial Art in Muslim Culture*, New York, Dover Publications, 1965.
- BAER, Eva, *The Human Figure in Islamic Art: Inheritances and Islamic Transformations*, Costa Mesa, Mazda Publishers, 2004.
- BAKKER, Freek L., *The Challenge of the Silver Screen: An Analysis of the Cinematic Portraits of Jesus, Rama, Buddha and Muhammad*, Leiden – Boston, Brill, 2009.
- BALAGHI, Shiva & GUMPERT, Lynn (eds.), *Picturing Iran: Art, Society and Revolution*, London, I.B. Tauris, 2003.
- BARRY, Michael, *Figurative Art in Medieval Islam: And the Riddle of Bihzad of Herat (1465-1535)*, Paris, Flammarion, 2005.
- BEHRENS-ABOUSEIF, Doris, *Beauty in Arabic Culture*, Princeton, Princeton University Press, 2005.
- BERLEKAMP, Persis, *Wonder, Image, and Cosmos in Medieval Islam*, New Heaven, Yale University Press, 2011.
- BLAIR, Sheila, *Islamic Calligraphy*, Edinburgh, Edinburgh University Press, 2006.
- BLAIR, Sheila, *Text and Image in Medieval Persian Art*, Edinburgh, Edinburgh University Press, 2014.
- BLAIR, Sheila & BLOOM, Jonathan (eds.), *Rivers of Paradise: Water in Islamic Art and Culture*, New Heaven – London, Yale University Press, 2009.
- BLAIR, Sheila & BLOOM, Jonathan (eds.), *God Is Beautiful and Loves Beauty: The Object in Islamic Art and Culture*, New Heaven – London, Yale University Press, 2013.
- BLOOM, Jonathan M., *Paper before Print: The History and Impact of Paper in the Islamic World*, New Heaven – London, Yale University Press, 2001.
- BUDDE, Hendrik, *Taswir - Islamische Bildwelten und Moderne*, Berlin, Nicolai, 2009.

- CLARK, Emma, *The Art of the Islamic Garden*, Ramsbury, Crowood Press, 2011.
- CONTADINI, Anna (ed.), *Arab Painting: Text and Image in Illustrated Arabic Manuscripts*, Leiden – Boston, Brill, 2007.
- DOUGLAS, Allen & MALTI-DOUGLAS, Fedwa, *Arab Comic Strips: Politics of an Emerging Mass Culture*, Indianapolis, Indiana University Press, 2000.
- ELIAS, Jamal J., *Aisha's Cushion: Religious Art, Representation and Practice in Islam*, Cambridge – London, Harvard University Press, 2012.
- FLASKERUD, Ingvild, *Visualizing Belief and Piety in Iranian Shiism*, London – New York, Continuum, 2012.
- GEORGE, Alain, *The Rise of Islamic Calligraphy*, London, Saqi Books, 2010.
- GRABAR, Oleg, *The Formation of Islamic Art*, New Haven – London, Yale University Press, 1973.
- GRABAR, Oleg, *The Mediation of Ornament*, Princeton, Princeton University Press, 1995.
- GRABAR, Oleg, *Constructing the Study of Islamic Art*, 4 vols., Hampshire, Ashgate, 2005-2006.
- GRUBER, Christiane, *The Ilkhanid Book of Ascension: A Persian-Sunni Devotional Tale*, London - New York, I.B. Tauris, 2010.
- GRUBER, Christiane & HAUGBOLLE, J. Sune (eds.), *Visual Culture in the Modern Middle East: Rhetoric of the Image*, Bloomington, Indiana University Press, 2013.
- HATTSTEIN, Markus & DELIUS, Peter (ed.), *Islám: Umění a architektura*, Bratislava, Slovart, 2006.
- HAMMOND, Andrew, *Pop Culture Arab World!: Media, Arts, and Lifestyle*, Santa Barbara, ABC-CLIO, 2005.
- HOLOD, Renate & KHAN, Hasan-Uddin, *The Mosque and the Modern*, London, Thames & Hudson, 1997.
- CHELKOWSKI, P. J. & DABASHI, Hamid, *Staging a Revolution: The Art of Persuasion in the Islamic Republic of Iran*, New York, New York University Press, 1999.
- KHATIB, Lina, *Image Politics in the Middle East: The Role of the Visual in Political Struggle*, London – New York, I.B. Tauris, 2013.
- KHOSRONEJAD, Pedram (ed.), *The Art and Material Culture of Iranian Shi'ism: Iconography and Religious Devotion in Shi'i Islam*, London – New York, I.B. Tauris, 2011.
- KOVÁCS, Attila, *Alláhovi bojovníci: Vizuálna kultúra islámských radikálnych hnutí*, Bratislava, Chronos, 2009.
- LEAMAN, Oliver, *Islamic Aesthetics: An Introduction*, Edinburgh, Edinburgh University Press, 2004.
- NAEF, Silvia, *Bilder und Bilderverbot im Islam. Von Koran bis zum Karikaturenstreit*, München, C.H. Beck, 2007.
- PAK-SHIRAZ, Nacim, *Shi'i Islam in Iranian Cinema: Religion and Spirituality in Film*, London – New York, I.B. Tauris, 2011.
- PORTER, Venetia, *The Art of Hajj*, London, The British Museum Press, 2012.
- RUGGLES, D. Fairchild, *Islamic Gardens and Landscapes*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 2007.
- AS-SAID I. & PARMAN A., *Geometrická koncepcie v islámském umění*, Praha, Argo, 2008.
- SCHIMMEL, Annemarie, *Calligraphy and Islamic Culture*, London, I.B. Tauris, 1984.
- STONE KARL, Don & ZOGHBI, Pascal, *Arabic Graffiti*, New York, From Here to Fame, 2011.
- WINKLER, Carol K. & DAUBER, Cori E. (eds.), *Visual Propaganda and Extremism in the Online Environment*, Washington, Strategic Studies Institute - U.S. Army War College Press, 2014.